KIHUNDERA
HUNDE, KIHUNDE, KIHUNDE

Language family: Niger-Congo, Atlantic-Congo, Volta-Congo, Benue-Congo, Bantoid, Southern, Narrou Bantu, Central, J, Shi-Havu (J.50).
Language codes:
ISO 639-1 -
ISO 639-2 -
ISO 639-3 hke
Glottolog: hund1239.
Guthrie code: JD. 51.

Beste izen batzuk (autoglotonimoa: kihunde):
kihunde alt hunde [HKE].
hunde [HKE] hizk. Kongoko Errepublika Demokratikoa.
kobi alt hunde [HKE].
rukobi alt hunde [HKE].

KONGOKO ERREPUBLIKA DEMOKRATIKOA

hunde (kihunde, kobi, rukobi) [hum] 200.000 hiztun (1980, UBS). Ipar Kivu Probintzia, Masisi eta Rutshuru lurraldeak. Dirudienez Ugandan batere ez. Niger-Congo, Atlantic-Congo, Volta-Congo, Benue-Congo, Bantoid, Southern, Narrou Bantu, Central, J, Shi-Havu (J.50), Kihunde. % 75eko antz lexikala temboarekin. % 65ekoa nandiarekin, % 57koa Nyangarekin eta shiarekin, 50 batekoa lega-shabundarekin.

Hizkuntza / lengua: kihundera / hunde / kihunde / kihunde.
Hiztunak / hablantes (2002): 200.000 (Ethnologue).
Herrialdea / país: Kongoko Errepublika Demokratikoa.

HISTORIA. *Hunde* talde etnolinguistikoa 200 bat mila prtsonak osatzen zuten1980an, eta Kongoko Errepublika Demokratikoan bizi dira ekialdean, Nord-Kivu probintzian Masisi eta	**HISTORIA**. El grupo etnolingüístiko *hunde* formaban unas 200.000 personas en 1980, que viven en la región este de la República Democrática del Congo, en la provincia Nord-Kivu y en las

Rutshuru eskualdeetan. Beren hizkuntza, kihunde, halaber deitzen da *kobi* eta *rukobi*. **HIZKUNTZA**. Ezaugarri nagusiak. **Fonetika**. **A)** Bost bokal ditu: *a, e, i, o, u* ta 19kontsonante. Erdibokalak *y* eta *w* dira. **B)** Intonazioak kihunderaz oso garrantzizkoak dira. Hiru tono ditu: altuak, baxuak eta altu-baxuen asoziazio bat eta altu beheranzko altuak. **Morfosintaxia**. **A)** Posesiboek, sailka, objektu posedituarekin komunztatzen dute. **B)** Aditz bantuen infinitiboa beti **ku** edo **ko** hasten da, baina kihunderaz **i** hasten da. Berezitasun handi hau kinyanga auzoarekin bakarrik partekatzen du. **C)** Izenordain pertsonalen subjektu aurrizkia aditzean txertatuta dauka beti, nola baiezkoetan hala ezezkoetan, aginteran izan ezik. **D)** Orainaldiaren ezaugarria **a** aurrizkia da baiezkoetan eta **ta** ezezkoaetan. **E)** Hona hemen kihunderaz lehenengo 10 zenbakiak: *ûma (muûma, kiûma, ngûma)* (1), *biri (babiri, bibiri, ibiri)* (2), *shatu* (3), *ne* (4), *tano* (5), *ndatu* (6), *linda/rinda* (7), *munane* (8), *mwenda* (9), *ikumi* (10). Zero ez da zenbakia kontsideratzen eta bere ordez *busha* 'huts' edo 'absentzia' dute. **Idazkera**. Latindar alfabetoa.	regiones de Masisi y Rutshuru. Su lengua, kihunde, se denomina también *kobi* y *rukobi*. **LENGUA**. Principales características. **Fonética**. **A)** Posee 5 vocales: *a, e, i, o, u* y 19 consonantes. Las semivocales son: *y* y *w*. **B)** Las entonaciones son muy importantes en kihunde. Posee 3 tonos: altos, bajos y una asociación de bajos y altos y altos descendentes. **Morfosintaxis**. **A)** Los posesivos concuerdan, por clases, con el objeto poseído. **B)** El infinitivo de los verbos bantúes empieza siempre con **ku** o **ko** pero el kihunde se caracteriza por **i**. Esta gran particularidad comparte solo co la vecina kinyaga. **C)** El prefijo sujeto siempre está integrado en el verbo, tanto en afirmativas como negativas, salvo en el infinitivo. **D)** La característica del presente es **a** en afirmativa y **ta** en negativas. **E)** Los 10 primeros números en kihunde son: *ûma (muûma, kiûma, ngûma)* (1), *biri (babiri, bibiri, ibiri)* (2), *shatu* (3), *ne* (4), *tano* (5), *ndatu* (6), *linda/rinda* (7), *munane* (8), *mwenda* (9), *ikumi* (10). El cero no se considera número y se traduce por *busha* 'vacío', 'ausencia'. **Escritura**. Alfabeto latino.

GRAMATIKAK, METODOAK, ESKULIBURUAK

PARLONS KIHUNDE, Kivu, R-D. Congo, Langue et culture, Jean-B. Murairi Mitima, L'Harmattan, gramatika eta hiztegia, 21,5x13, 249 or., Paris, **2008**.

Parlons kihunde liburuaren sinopsia:

Le kihunde, langue des Bahunde, est parmi les plus connues et les plus anciennes du Kivu, à l'Est du Congo-Kinshasa.

De nos jours, à l'instar des autres langues de la région, le kihunde est confronté ay phénomène de la généralisation du kiswahili, l'une des quetra langues nationales, ainsi que du français, langue officielle du pasys.

Cependant, contrairement à ces langues 'nouvelles', le kihunde est le seul capable de servir de support de la mémoire collective et de vecteur du patrimoine culturel et de la sensibilité de ses locuteurs locaux.

Pour les historiens, lenguistes, sociologues, antrhopologues et autres hommes de science, les termes en kihunde sont le fil conducteur vers l'explication de réalités recherchées.

Après la description du kihunde, ce livre présente un condensé de la grammaire, d'une conversation courante, de la culture des bahunde, et un riche lexique de kihunde-français et de français-kihunde.